

In veel opzichten is Nord-Pas-de-Calais een grensgebied. De bewoners voelen zich sterker verbonden met hun Belgische moeder dan met hun Franse vader, en ook de architectuur van de steden bezit nog de statige allure van het noorden. Maar toch, wie de vele abdijen of chateaus bezoekt, de menukaarten bestudeert of over de stadswallen van Montreuil-sur-Mer flaneert, voelt onmiddellijk: dit is onmiskenbaar Frankrijk.

TEKST: **ANDY ARNTS**

BEELD: **ANDY & SUSAN ARNTS**

Wimereux

Montreuil-sur-Mer

Séricourt

Béthune

Douai

Aubry du Hinaut

Le Quesnoy

Cambrai

Le Cateau-Cambrésis

Roadtrip door Nord-Pas-de-Calais

DE GRANDEUR VAN HET NOORDEN

LA CHARTREUSE DE NEUVILLE

MATISSE, *HOMME DU NORD* LUIDT DE TITEL VAN EEN BOEKJE, uitgegeven door het Musée Matisse in Le Cateau-Cambrésis. En inderdaad, het was in dit vriendelijke stadje in het departement Nord dat een van Frankrijks beroemdste kunstschilders het eerste levenslicht zag. Dat hij daar eigenlijk alleen zijn jonge jaren doorbracht en pas doorbrak nadat hij in 1892 naar Parijs was vertrokken, doet er niet toe; voor Le Cateau-Cambrésis is en blijft Henri Matisse een zoon van de stad, en dat gegeven neemt men trots te baat. Typisch Frans, zult u zeggen. Inderdaad, maar in dit geval is die aandacht voor Matisse volledig terecht; het Musée Matisse bezit namelijk de op twee na grootste collectie van zijn schilderijen.

Matisse staat dus hoog genoteerd op de lijst van te bezoeken musea en monumenten tijdens onze *roadtrip* door Nord-Pas-de-Calais. We beginnen de route echter in Wimereux, aan de uitgestrekte Opaalkust. Als u 's ochtends om acht uur vanuit Utrecht zou vertrekken, bent u ruim op tijd om hier uitgebreid te dejeuneren in het gemeedelijke restaurant Le Spéranza of op het terras van hotel Atlantic. Bij helder weer zijn vanaf hier de krijtrotten van Dover te zien. Voeg daarbij de oesters die elke ochtend vers uit de haven van Boulogne-sur-Mer worden aangevoerd en de koel geserveerde Sauvignon Blanc, en het zal u zwaar vallen om weer in de benen te komen. Maar dat gaat wel gebeuren, want er staat een bezoek aan La Chartreuse de Neuville op het programma.

Van klooster naar sanatorium

De autorit van Wimereux naar het kartuizerklooster bij Montreuil-sur-Mer duurt een kleine drie kwartier, mits je gewoon een ouderwetse Michelinkaart gebruikt. Want Montreuil en Neuville komen in Frankrijk zó vaak voor dat navigatiesyste-

men er dol van worden. En ach, zo moeilijk is het niet: volg de A16 in zuidelijke richting, neem afslag 26 naar Montreuil en dan wijst de weg zich vanzelf.

Op luchtfoto's van La Chartreuse de Neuville is pas goed te zien wat voor een enorm complex hier bijna zevenhonderd jaar geleden is neergezet. Ooit was het de thuisbasis van de strenge kartuizerorde waarin de *frères* (broeders) en *pères* (paters) afzonderlijk van elkaar hun contemplatieve levensmissie vormgaven. De broeders bewoonden het voorste gedeelte en voorzagen in het levensonderhoud van de paters, die ieder een sobere woning tot hun beschikking hadden. Maaltijden werden zwijgend in een nis bij de deur klaargezet en met een klop op de deur aangekondigd. De oude stenen van deze paterswoningen zijn nu nog slechts de stille getuigen van de talloze gebeden die hier honderden jaren achtereen weerklonken, tot de monniken in 1901 werden verdreven en de vlucht namen naar Engeland. Ironisch genoeg deed hun klooster in de Eerste Wereldoorlog dienst als sanatorium en militair hospitaal, waarin maar liefst drieduizend Belgische vluchtelingen werden opgevangen.

In 2008 werd het gebouw door een groep investeerders van de ondergang gered. Belangrijke onderdelen als de kloosterkerk, de kapittelzaal en de bibliotheek zijn inmiddels gerenoveerd, en het zal niet lang meer duren of u kunt overnachten in een voormalige monnikencel. Inclusief alle luxe die de kartuizers principieel buiten de deur hebben gehouden.

Vrolijk hollende kippen

Voordat we straks koers zetten naar het 'binnenland' van het departement Pas-de-Calais, rijden we eerst nog even naar Montreuil-sur-Mer. We zijn er nu toch, en hoewel het al wat

later in de middag is, geeft een *promenade en ville* door het middeleeuwse centrum wat lucht na ons kloosterbezoek. Het Office de Tourisme aan de Rue Carnot heeft een mooie route van drie kilometer samengesteld die onder andere langs de 16e-eeuwse citadel voert, waar Victor Hugo zijn inspiratie vond voor *Les Misérables*. Ook de imposante abdijkerk Saint-Saulve en vier smalle doorsteekgangetjes (*venelles*) ontbreken niet tijdens deze wandeling.

Omdat we morgenochtend naar een bijzondere tuin gaan, zo'n tachtig kilometer landinwaarts, slaan we onze tenten daar in de buurt op. Of nou ja, tenten ... mag het ook een comfortabel hotel zijn? In Bermicourt, midden in de landelijke vlakte, staat La cour de Rémi, een *hôtel de charme* met een aantal luxeappartementen en zelfs een compleet ingerichte boomhut met uitzicht op het 19e-eeuwse Château de Bermicourt. Deze landstreek heet de 7 Vallées - Ternois en maakt deel uit van le Vert Pays (het groene land). En daar is geen woord van gelogen, want je treft er tal van bossen, velden en moerasgebieden. Ook vanuit het restaurant van La cour de Rémi wordt ons een blik gegund op het eerlijke boerenleven: vrolijk hollende kippen, een moestuin met pompoenen en een wrakkige hooischuur. Kortom, zullen we daar maar naartoe gaan?

Symbolen van de Eerste Wereldoorlog

Die tuin waar ik het net over had, is eigenlijk een aaneenschakeling van meerdere poëtische thematuinen die door één man zijn ontworpen: landschapsarchitect Yves Gosse de Gorre. Hij begon in 1985 met de aanleg van Les Jardins de Séricourt en heeft zijn levenswerk inmiddels uitgebreid tot een vier hectare tellend wandeloord. Een beminnelijke man, die Yves, die zijn eigen creatie met bescheidenheid tegemoet treedt. Maar ondertussen is het hem op sublieme wijze gelukt om de historische gebeurtenissen die zich in dit deel van Frankrijk hebben afgespeeld symbolisch vorm te geven. Zo verbeeldt *le jardin de guerrier* – een strak gesnoeden en in lengte variërende verzameling taxusbomen – een soldatenleger uit de Eerste Wereldoorlog, herinneren gestileerde kraters in het gazon aan bominslagen en zien we aan het einde van *la cathédrale de roses* een 'levend kruis', gevormd uit één lindeboom, die de ingang markeert van *le jardin de la paix*, de tuin van vrede. Is dat geen mooi begin van onze tweede dag?

We laten de serene rust van Les Jardins de Séricourt achter ons en rijden naar het veertig kilometer verderop gelegen Béthune. Deze stad, op nauwelijks dertig kilometer van de Belgische grens, was tijdens de Eerste Wereldoorlog een geallieerde basis en werd in mei 1918 bijna volledig verwoest. Ook de Grand'Place, het kloppende hart van de stad, lag volledig in puin, maar werd in de jaren twintig weer in de oude luister hersteld. Toch konden sommige bouwmeesters het niet laten om ook moderne elementen aan het oude plein toe te voegen, zodat we hier en daar fraaie staaltjes art deco tussen de middeleeuwse huizen tegenkomen.

Het beste zicht op de Grand'Place hebben we vanaf het indrukwekkende belfort, dat uit de 14e eeuw dateert en terecht op de werelderfgoedlijst van UNESCO prijkt. Ook dit vijftig meter hoge monument had flink te lijden onder het Duitse artillerievuur, maar bleef overeind dankzij de huizen die er

MONTREUIL-SUR-MER

LES JARDINS DE SÉRICOURT

toentertijd nog tegenaan stonden. Na de wederopbouw besloot men om er een vrijstaand belfort van te maken. Een gelukkige keuze, want nu is de toren in zijn volle glorie te bewonderen en waakt hij als een trots symbool van onoverwinnelijkheid over de stad en zijn bewoners.

Eerbiedwaardige grandeur

Voor een late lunch hoeven we de Grand'Place niet te verlaten, hoewel ook in de buurt van het station een aantal uitstekende restaurants te vinden zijn. We zien het wel. Als we maar niet te laat vertrekken naar het beroemdste kasteel van de Artois (Atrecht in het Nederlands), zeg maar het binnenland van Pas-de-Calais. Ik heb het over le Château d'Olhain (zie pagina 28 en 29), op een kwartiertje rijden van Béthune. De schoonheid van dit kasteel zit 'm niet alleen in de bijzondere architectuur. Het is vooral de locatie die het zo'n eerbiedwaardige grandeur verschaft: midden in een door natuur omzoomd meer dat, ongeacht de weersomstandigheden, de pittoreske torens en verdedigingsmuren haarscherp in het water reflecteert. Het is een sprookjesachtig gezicht waar je niet op uitgekeken raakt.

Het huidige chateau stamt uit de 15e eeuw, maar in de 13e eeuw werd het al genoemd. De familienaam Olhain vinden we zelfs terug in archieven uit de 12e eeuw. Tijdens de afgelopen zeshonderd jaar was het kasteel onderwerp van vele twisten, werd het meermalen ernstig beschadigd (onder andere door de Nederlanders!) en kende het vele eigenaren. Een van hen was verwant aan Charles de Batz-Castelmore d'Artagnan, een luitenant-kolonel in het leger van Lodewijk XIV, die schrijver Alexandre Dumas inspireerde voor het personage d'Artagnan in zijn boek *De drie musketiers*.

Na het zien van zo'n tot de verbeelding sprekend kasteel is het uiteraard ondenkbaar dat we de dag besluiten in een budgethotel. Neen, dat gaan we in stijl doen, en wel in La Domaine de la Chartreuse in Gosnay. Dit luxe oord herbergt twee hotels en

DOUAI, PLACE D'ARMES

MUSÉE DE LA CHARTREUSE

DOUAI, BELFORT

CAMBRAI

drie restaurants in oplopende prijsklassen. Doe uzelf nu eens een plezier en boek een kasteelkamer in La Chartreuse du Val Saint-Esprit en ga dan, nadat u zich heeft opgefrist en opgedoft, dineren in Le Robert II. Over de romantische ambiance en de gastronomische verwennerijen die u daar te wachten staan, zult u nog jaren napraten.

Het beiaard van Douai

Onze volgende halte heet Douai (Dowaai), en dat betekent dat we de oversteek maken naar het departement Nord. Douai bezit net als Béthune een magnifiek belfort, met dit verschil dat deze klokkentoren niet los op een plein staat, maar deel uitmaakt van het stadhuis. 'Kom, speel gerust wat,' lachte de beiaardier, toen ik vorig jaar samen met hem de toren had beklommen en hijgend het beiaard met zijn 62 klokken had bereikt.

'Vous êtes sérieux?' vroeg ik bedremmeld, mij realiserend dat elke noot die ik zou spelen over de hele stad zou klinken.

'Oui, oui, bien sûr,' antwoordde hij enthousiast, 'allez-y!'

Daarop nam ik plaats achter het beiaard en hamerde een houterig 'Zie ginds komt de stoomboot' uit het zware klavier. Sindsdien is het toerisme in Douai wat afgenomen. En dat is jammer, want de stad heeft veel moois te bieden. Een van de paradepaardjes is het Musée de la chartreuse, dat gevestigd is in een voormalig kartuizerklooster. De rijke schilderijencollectie strekt zich uit van de Vlaamse primitieven tot meesterwerken van onder anderen Courbet en Watteau. Ook de Antwerpse School is vertegenwoordigd (Jacob Jordaens), evenals het impressionisme (Sisley, Pissarro). Toch is het indrukwekkendste deel van het museum niet gewijd aan schilderkunst, maar aan sculpturen:

in de kloosterkerk, met zijn in het oog springende houten overkoeping, vinden we schitterende neoklassieke beelden van Cordier en David d'Angers naast 'moderner' werk van Rodin. Kortom, verplichte kost voor kunstliefhebbers. Voor de entreeprijs (maximaal 4,70 euro) hoeft u het in elk geval niet te laten.

De Slag bij Cambrai

Douai – ook wel de Cité des géants genoemd (zie kader) – is een levendige provinciestad die eerder een Belgische dan een Franse sfeer ademt. Vooral in de buurt rond het belfort, de Place d'Armes

en de Rue de la Madeleine bevinden zich veel winkels, cafés en restaurants. We kunnen hier dus gaan lunchen, of de auto nemen en doorrijden naar Cambrai, drie kwartier verderop. Daar moeten we sowieso heen, want even daaronder ligt l'Abbaye de Vaucelles, een van de meest sprekende voorbeelden van 12e-eeuwse cisterciënzer

architectuur. Maar daarover straks meer.

Hoewel Cambrai (Kamerijk) toch vijftig kilometer onder Douai ligt, doet de stad nauwelijks Frans aan. Het is dat de bewoners Frans spreken en dat er wat meer wijn dan bier wordt geschonken, anders zou je zo denken dat door Sint-Niklaas of Ieper wandelt. Niets in het stadsbeeld herinnert bovendien nog aan de bloedige Slag bij Cambrai (1917) die door de Engelsen werd gewonnen, nadat zij voor het eerst in de geschiedenis met succes tanks hadden ingezet. Oude foto's laten een verwoeste stad zien, maar net als Béthune is ook Cambrai glorieus uit de kruitdampen herrezen. Huisen werden herbouwd, straten opnieuw aangelegd en zwaar beschadigde kerken in ere hersteld. En dat gebeurde na de Tweede Wereldoorlog opnieuw. Het Office de Tourisme heeft

een drietal ontdekkingstochten uitgestippeld die een beeld schetsen van het bewogen en rijke stadsverleden. Zo leidt de 'religieuze metropool-route' langs een tweetal overgebleven begijnhoven. Belgischer kan het haast niet.

Veelzeggende stilte

Laten we een van deze drie ontdekkingstochten gaan doen en l'Abbaye de Vaucelles voor morgenochtend bewaren. Dat is ook een mooie tijd om de oude kloosterzaal, het monnikenvertrek en de rustieke zentuin te bezoeken. Door het gehele complex

klinkt gregoriaans achtergrondgezag dat, hoewel van cd, de spirituele atmosfeer verlevendigt en ons uitnodigt om 'de blik naar binnen te richten'. Hadden we eergisterochtend niet zo'n zelfde ervaring in Les Jardins de Séricourt? Daar was het de herinnering aan al die gevallen soldaten uit *la grande guerre*, hier is het de leegte en de veelzeggende stilte die viel nadat de laatste monnik de abdij had verlaten.

Naar goede traditie gaan we na deze sacrale ervaring het profane leven eren in Le Cateau-Cambrésis, bij Brasserie du Cateau (Brasserie Vivat), een van de laatst overgebleven tra-

DE REUZEN VAN DOUAI

'Een heel jaar staan ze erop te wachten in een loods even buiten het centrum, maar op de eerste zondag na 5 juli is het dan zover: dan mogen ze naar buiten, de reuzen van Douai, voor hun jaarlijkse stadswandeling. Dat doen ze in gezelschap van bonte muzikanten, fanfares, zo'n 80.000 feestvierders en fraai versierde praalwagens. Les fêtes de Gayant – *Gayant* is Picardisch voor reus, *géant* in het Frans – is een traditioneel feest dat al sinds de 16e eeuw in Douai plaatsvindt. Vader reus, Monsieur Gayant, is geboren in 1530, 8,5 meter hoog, weegt 370 kilo en wordt door zes mannen gedragen. Marie Cagenon, mevrouw Gayant, is een jaartje jonger, meet 6,25 meter, weegt 250 kilo en wordt eveneens gedragen door zes potige kerels. Het stel

heeft drie kinderen, geboren in 1720, die elk door één persoon gedragen worden. Jacquot, de oudste, is 3,4 meter hoog en weegt 80 kilo. Fillon, de blonde schone, is 3,15 meter en weegt 70 kilo. En dan is er nog het nakomertje Binbin van 2,4 meter hoog en 'slechts' 45 kilo. De *sot des canoniers*, een nar in paardenrok (een neppaard van maar liefst 27 kilo), maakt op ludieke wijze vrij baan zodat de reuzen ongestoord kunnen wandelen. Een inwoner van Douai is pas een echt 'Gayant-kind' als hij of zij Binbin heeft gekust. De reuzen staan sinds 2005 op de werelderfgoedlijst van UNESCO en danken hun bewegingsvrijheid aan een heus dragersgilde met 53 leden uit zes verschillende families, die drager zijn van vader op zoon.

MUSÉE MATISSE IN LE CATEAU-CAMBRÉSIS

ABBAYE DE VAUCELLES

CAMBRAI

LE QUESNOY

ditionele brouwerijen in het departement Nord. Gewoon goed eten met eerlijke Vlaamse frieten en een stevige pint. Soms schrijft er een gezellige dikkerd met koksmuts door de zaak. Zo'n bedrijvig type dat je vaak in stripverhalen tegenkomt. Als hij bekenden ziet, neemt hij aan hun tafeltje plaats en drinkt bij gemoedelijk een glas bier mee. En een bekende ben je al gauw, want Guy Dauchez, zo heet de eigenaar van de brasserie, maakt snel vrienden. Toeristen gaan graag met hem op de foto, en als hij een knappe vrouw ziet, neemt hij dat initiatief zelf wel. Mooie kerel, die Guy!

Voulez-vous me suivre dans ma chambre?

Maar hoe gezellig het hier ook is, we moeten voort. Natuurlijk gaan we naar het Musée Matisse, want dat is hier praktisch om de hoek, en daarna rijden we door naar Le Quesnoy. De indrukwekkende vestingwerken van dit door veel groen en water omringde stadje zijn gecreëerd door de beroemde 17e-eeuwse bouwmeester Vauban, die toen nog aan het begin

BÊTISES DE CAMBRAI

De *bêtise de Cambrai* is een populair snoepje, geparfumeerd met munt en versierd met een streepje gekarameliseerde suiker. Het werd omstreeks 1830 bij toeval uitgevonden dankzij een stommitieit (*bêtise*) van een leerling-confiseur. Die had de suiker van de muntbonbon te lang laten doorkoken, maar toch gewoon op de munt gelegd. Tot zijn eigen verbazing vonden de klanten het heerlijk en loofden zij hem om zijn vindingrijkheid.

van zijn carrière stond. Ook de binnenstad is zeker de moeite waard, hoewel er tijdens de Eerste Wereldoorlog veel verloren is gegaan. Uiteindelijk werd Le Quesnoy in november 1918 door de New Zealand Rifle Brigade bevrijd, een gebeurtenis waaraan het Memorial Néo-Zélandais ons altijd zal blijven herinneren.

En zo eindigen we onze roadtrip, net als op dag één, in een vestingstad.

Maar we plakker er natuurlijk nog wel een nachtje aan vast om morgen weer fris de terugreis te aanvaarden. We rijden daarvoor om Valenciennes heen naar het Château d'Aubry (zie kader Ou manger & dormir), om de grandeur van het noorden nogmaals te proeven in het restaurant en te ervaren in de slaapkamers. De klassieke fout 'Voulez-vous me suivre dans ma chambre?' kunt u hier dan ook gerust maken. Die misser kan in deze romantische ambiance nog weleens gunstig uitpakken.

EN ROUTE

Het is niet helemaal duidelijk of dit de werkelijke oorzaak is en voor welk bedrijf deze leerling-confiseur werkte. Zowel de familie Afchain als de familie Despinoy claimen het alleenrecht op de *bêtise*. In 1889 leidde dat zelfs tot een rechtszaak. De rechter wees uiteindelijk Afchain aan als *uitvinder* en Despinoy als *schepper* van de *bêtise*. Het gevolg van dit kluchtige proces was dat het snoepje wereldberoemd werd, waar beide families nog altijd goed van profiteren.

Pratique

Toeristische Dienst Pas-de-Calais
Route de la Trésorerie - 62126 Wimille
accueil@pas-de-calais.com
www.pas-de-calais.com

Toeristische Dienst Nord
3, rue du Palais Rihour - 59001 Lille
contact@cdt-nord.fr
www.opstapinnord-frankrijk.com
www.tourisme-nord.fr

La Chartreuse de Neuville
1, allée de la Chartreuse
62170 Neuville-sous-Montreuil
association@lachartreusedeneuille.org
www.lachartreusedeneuille.org

Les Jardins de Séricourt
2, rue du bois - 62270 Séricourt
www.jardindesericourt.com

Musée de la Chartreuse
130, rue des Chartreux - 59500 Douai
musee@ville-douai.fr
www.museedelachartreuse.fr

Abbaye de Vaucelles
59258 Les Rues-des-Vignes
a.vaucelles@wanadoo.fr
www.vaucelles.com

Musée Matisse
Palais Fénelon
59360 Le Cateau-Cambrésis
museematisse@cg59.fr
www.museematisse.lenord.fr

Ou manger & dormir

HOSTELLERIE DU CHÂTEAU D'AUBRY

Een prachtig kasteeltje, omgeven door een slotgracht, slotvijver en een schilderachtig park. Tijdens de belle époque was dit dé favoriete ontmoetingsplek van de *bon chic, bon genre* in Valenciennes en omgeving. Nu kun je er voor een opvallend schappelijke prijs overnachten in een van de zeventien romantische kamers en suites. Ook een diner in de diverse salons is absoluut aan te bevelen. Het driesterrenhotel heeft bovendien een aantrekkelijke 'Coup de Coeur-formule': een *repas gastronomique* met overnachting en ontbijt voor een gereduceerde prijs.

65, rue Henri Maurice
59494 Aubry du Hainaut
chateau.aubry@wanadoo.fr
www.chateau-aubry.com

HOSTELLERIE DU CHÂTEAU D'AUBRY

LE DOMAINE DE LA CHARTREUSE

Even onder Béthune vindt u dit fantastische adres met drie restaurants en twee hotels in diverse prijsklassen. De foto's en films op de website geven een beeld van romantische allure, grandeur en gastronomische lekkernijen. En daar is niets van gelogen.

1, rue de Fouquières - 62199 Gosnay
levalsaintesprit@lachartreuse.com
www.lachartreuse.com

HÔTEL CHÂTEAU DE LA MOTTE FÉNELON

Prima driesterrenhotel op enkele kilometers van het centrum van Cambrai, met een restaurant in de gewelven van het kasteel. Overnachten is mogelijk in het kasteel zelf, de orangerie of in *petits cottages* in het omliggende park.

Résidence la Forêt - 59403 Cambrai
cambrai-chateau-motte-fenelon.com

BRASSERIE DU CATEAU / BRASSERIE VIVAT

In het hart van Le Cateau-Cambrésis ligt deze uit 1775 stammende bierbrouwerij van l'Abbaye du Cateau. Twee grote koperen brouwketels doen nog steeds dienst en produceren zeer smakelijk streekbier. Een uitstekende begeleider voor een prima, voedzame maaltijd in een gemoedelijke ambiance. Reserveren aanbevolen.

16, rue du Marché aux cheveux - 59360 Le Cateau-Cambrésis
www.brasserieducateau.fr

LA COUR DE RÉMI

LA COUR DE RÉMI

Overnachten en dineren op een kasteellandgoed in de *campagne*. Het hotel beschikt over kamers, een comfortabele boomhut en luxe, vrijstaande appartementen. Uitstekende keuken en gastvrije bediening. Ideaal voor een nachtje over.

1, rue Baillet - 62130 Bermicourt
sebastien@lacourderemi.com
www.lacourderemi.com

BRASSERIE DU CATEAU